

**ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ.
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

УДК 336.14

О.В. Горбунов, Народний депутат України, Голова підкомітету з питань видатків державного бюджету Комітету Верховної Ради України з питань бюджету
Верховна рада України, м. Київ, Україна

Міжнародний рейтинг відкритості (прозорості) бюджету «Open Budget Index»: Україна в контексті міжнародних порівнянь

В статті представлено результати порівняльного аналізу позиції України серед інших країн світу за рівнем відкритості (прозорості) бюджету з використанням даних Індексу відкритості бюджету (Open Budget Index). Враховуючи показники, які представлені в Звітах Міжнародного бюджетного партнерства, з метою більш точної характеристики змісту оцінюваних процесів обгрунтовано доцільність використання назви «Індекс відкритості (прозорості) бюджетного менеджменту». Проведено групування країн з використанням матричного підходу для встановлення взаємозв'язку рівнів Індексу відкритості бюджету та рівнів показників участі громадськості, нагляду з боку законодавчих органів та нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю. Конкретизовано недоліки, притаманні різним групам країн світу з метою обгрунтування напрямів підвищення ефективності та прозорості бюджетного процесу та бюджетного менеджменту в Україні.

бюджет, бюджетний процес, бюджетний менеджмент, міжнародний рейтинг, індекс відкритості (прозорості) бюджету

А.В. Горбунов, Народный депутат Украины, Председатель подкомитета по вопросам расходов государственного бюджета Комитета Верховной Рады Украины по вопросам бюджета
Верховная Рада Украины, г. Киев, Украина

Международный рейтинг открытости (прозрачности) бюджета «Open Budget Index»: Украина в контексте международных сравнений

В статье представлены результаты сравнительного анализа позиции Украины среди прочих стран мира по уровню открытости (прозрачности) бюджета с использованием данных Индекса открытости бюджета (Open Budget Index). Учитывая показатели, которые представлены в Отчетах Международного бюджетного партнерства, с целью более точной характеристики содержания оцениваемых процессов обосновано целесообразность использования названия «Индекс открытости (прозрачности) бюджетного менеджмента». Проведена группировка стран с использованием матричного подхода для установления взаимосвязей уровня Индекса открытости бюджета и уровней показателей участия общественности, надзора со стороны законодательных органов и надзора со стороны Высшего органа финансового контроля. Конкретизированы недостатки, характерные для разных групп стран мира с целью обоснования направлений повышения эффективности и прозрачности бюджетного процесса и бюджетного менеджмента в Украине.

бюджет, бюджетный процесс, бюджетный менеджмент, международный рейтинг, индекс открытости (прозрачности) бюджета

Постановка проблеми. Основною стратегічною метою створення та розвитку ефективної системи публічних фінансів є підвищення якості бюджетного менеджменту як в сфері Державного, так і місцевих бюджетів, що може і повинно бути досягнуто за рахунок забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Важливість оприлюднення інформації, яка стосується управління публічними фінансами, бюджетної системи та бюджетного менеджменту на державному та місцевому рівнях, визнано на міжнародному рівні більшістю країн світу і Україною зокрема. Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [20], пріоритетом в управлінні публічними фінансами має стати підвищення прозорості та

ефективності їх розподілу та витрачання. Принцип публічності та прозорості бюджетної системи України, що визначений Бюджетним кодексом України [3], передбачає інформування громадськості з питань бюджетів як загальнодержавного, так і місцевого рівнів на всіх стадіях бюджетного процесу, а також контролю за їх виконанням.

Отже, відкритість бюджетів виступає основою для підвищення інформованості цільового кола зацікавлених осіб та підвищення рівня їх залучення до процесів прогнозування, планування, виконання, моніторингу, внутрішнього та зовнішнього контролю (аудиту) бюджетів. З початку XXI року інтерес до даного напрямку стрімко зростає в багатьох країнах світу. Суттєво роль в активізації цього процесу відіграло Міжнародне бюджетне партнерство (International Budget Partnership), яке з 2006 року розраховує та публікує Індекс відкритості бюджету (Open Budget Index) для країн світу. У порівнянні з іншими міжнародними індексами він застосовується порівняно нетривалий час, тому дослідження та вдосконалення методики його розрахунку, проведення порівняльного аналізу, обґрунтування заходів щодо підвищення відкритості та прозорості бюджетної системи на сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни є надзвичайно актуальним та важливим завданням теоретичного, методичного та практичного спрямування, якому необхідно приділяти підвищену увагу і яке вимагає розробки рекомендацій та пропозицій щодо свого вирішення в науковій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення прозорості в сфері бюджетних відносин представлені в монографічних виданнях таких науковців України, як В.Л. Андрущенко [1], В.Г. Дем'янишина В.Г. [8], О.П. Кириленко, С.І. Юрія, О.М. Десятнюк [14], Т.І. Єфіменко [9] та ін. Детальне дослідження проблем забезпечення прозорості бюджету в контексті використання відповідного індексу досліджується зарубіжними вченими, зокрема [28].

Одна із перших оцінок діючого українського законодавства та практики функціонування сфери громадських фінансів з точки зору міжнародних стандартів відкритості та прозорості була представлена в Звіті «Міжнародні стандарти відкритості та прозорості громадських фінансів в законодавстві та практиці України. Спроба оцінки» підготовленому в 2003 році польськими експертами [12].

На даний час ці проблеми активно висвітлюються у фахових періодичних виданнях науковцями, державними службовцями, експертами, зокрема в працях останніх років таких науковців, як С.А. Дяченко та Є.М. Фетіщенко – питання прозорості процесу планування Державного бюджету України [10], Н.А. Бак – питання прозорості бюджетного процесу як фактору підвищення ефективності бюджетного менеджменту [2], Є.Б. Тихомірова – питання транспарентності бюджету України в контексті його оцінки [21], С.М. Клімова – питання публічності управління фінансами держави [15], О.С. Волохов – питання прозорості бюджету в контексті розвитку демократії в Україні [4], О.М. Іваницька – питання забезпечення прозорості державних фінансів і фінансової системи [13], А.В. Дем'янюк – питання забезпечення прозорості бюджету та участі громадськості у бюджетному процесі [7], Л. Гладченко – проблеми прозорості державних фінансів як передумови ефективності державного управління [5], О. Голинська – питання забезпечення участі громадян у бюджетному процесі засобами державного управління [6], В.В. Зайчикова – проблеми забезпечення ефективності та прозорості в органах місцевого самоврядування [11], І.О. Луценко – питання забезпечення прозорості формування місцевих бюджетів [16], Ю.Д. Радіонов – проблеми прозорості бюджетної системи в контексті забезпечення її ефективності [19], Ю. Наконечна та Л. Демиденко – проблеми відкритості та прозорості Державного та місцевих бюджетів в Україні [18].

Водночас є потреба в додатковому комплексному аналізі місця України серед

інших країн, які охоплені Індексом відкритості бюджету, з метою конкретизації недоліків та проблем, притаманних країнам світу, в цілому, та Україні, зокрема.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є проведення порівняльного аналізу місця України серед інших країн світу за рівнем відкритості бюджету, визначення недоліків, притаманних різним групам країн світу з метою обґрунтування напрямів підвищення ефективності та прозорості бюджетного процесу та бюджетного менеджменту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Оцінка відкритості бюджету Міжнародним бюджетним партнерством здійснюється кожні два роки, щоб охопити всі етапи бюджетного процесу: від розробки проекту бюджету до затвердженні річного звіту про виконання. Дослідження відкритості бюджету проводилися за останні 10 років п'ять разів: в 2006, 2008, 2010, 2012 та 2015 рр. [23; 25; 26; 27; 28]. Останній звіт був затриманий на один рік внаслідок змін та вдосконалень в методології дослідження. В 2006 році індекс охоплював 59 країн, в 2008 році – 85, в 2012 році – 100, а в 2015 – 102 країни. Україна була включена до розрахунку лише починаючи з 2008 року, тому порівняльний аналіз на даний час є можливим лише за 2008, 2010, 2012 та 2015 роки. Результати останньої оцінки мають бути опубліковані до кінця 2017 року.

Прозорість є важливою умовою для забезпечення найповнішого та відкритого обговорення бюджету й відповідного його моніторингу, нагляду, контролю (аудиту). Разом з тим, створення умов, при яких уряд може бути притягнутий до відповідальності за неналежну ефективність та дієвість управління державними коштами, також потребує запровадження значимих можливостей для громадян та громадянського суспільства для участі в бюджетному процесі. Це також потребує потужного формального контролю з боку законодавчої влади та Вищого органу фінансового контролю (з огляду на українську практику – Рахункової палати України), щоб підвищити підзвітність уряду з питань акумуляції та витрачання суспільних коштів. Тому фактично Індекс відкритості бюджетів (Open Budget Index) представлений чотирма самостійними показниками:

- 1) індекс відкритості бюджету (“Transparency (Open Budget Index)”);
- 2) індекс участі громадськості (“Public Participation”);
- 3) індекс нагляду з боку законодавчих органів (“Oversight by Legislature”);
- 4) індекс нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю (“Oversight by Supreme Audit Institution”).

Кількісні показники індексу участі громадськості представлені лише в Звітах за 2012 та 2015 роки, а чіткі кількісні показники індексів нагляду - лише в Звітах за 2012 та 2015 роки, в Звіті за 2010 рік запропоновано лише групування країн, що обмежує можливості порівняльного аналізу.

Узагальнення рейтингових показників України представлено в табл.1. Оцінка України за рівнем відкритості бюджету зросла з 55 балів в 2008 році до 62 балів в 2010 році, що відбулося в основному за рахунок того, що Україна почала публікувати більш повні проекти бюджетних документів, поточні звіти про виконання бюджету, а також аудиторські звіти. В 2012 році Україна посіла 35 місце серед 100 країн, отримавши 54 бали зі 100 можливих, який більше за середню оцінку в 43 бали для всіх досліджуваних країн, але нижче показника в 62 бали 2010 року. Індекс відкритості бюджету України в 2015 році склав 46 балів зі 100 можливих, що вище за середню оцінку в 45 балів для всіх 102-х досліджуваних країн, проте нижче за показник сусідніх країн, зокрема Румунії (75 балів), Росії (74 бали), Польщі (64 бали), Словаччини (57 балів), Угорщини (49 балів). Фактично Україна за результатами дослідження 2015 року знаходиться на 56 місці (приймаючи найкращим 1 місце).

Таблиця 1 – Україна в звітах щодо оцінювання рівня відкритості бюджету «Open Budget Index»

Рік	Індекс відкритості бюджету	Середній рівень індексу	Група, до якої потрапила Україна	Кількість країн, охоплених	Місце України (приймаючи 1 місце – найкращим)	Участь громадськості	Нагляд з боку законодавчих органів	Нагляд з боку Вищого органу фінансового
2006	<i>Україна не була охоплена дослідженням</i>							
2008	55	39	«Окремий» («Some») 41-60 балів	59	26 місце	<i>кількісні показники в звіті відсутні</i>		
2010	62	42	«Значни» («Significant») 61-80 балів	85	19 місце	<i>кількісні показники в звіті відсутні</i>	Середній (34-66)	Середній (34-66)
2012	54	43	«Окремий» («Some») 41-60 балів	100	35 місце	31	73	75
2015	46	45	«Задовільний» («Limited») 41-60 балів	102	56 місце	23	79	83

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звітів щодо Індексу відкритості бюджету (Open Budget Index) [23; 25; 26; 27; 28].

Зниження рейтингу в 2012 та 2015 роках в основному було спричинено непослідовністю у питанні доступності для громадськості окремих бюджетних документів: з одного боку, підвищено доступність бюджетної інформації завдяки підвищенню повноти прийнятого бюджету та річного звіту, але, з іншого боку, знижено доступність бюджетної інформації, внаслідок зниження повноти бюджетної пропозиції виконавчої влади, не досягнуто прогресу в питаннях публікації бюджету для громадськості та піврічного огляду, аудиторський звіт продовжує містити мінімальні дані щодо бюджету. На жаль, рейтинг України має негативну тенденцію не лише тому, що знижуються бали (їх коливання в цілому не є надто значним), але і тому, що суттєво знижується місце України серед інших країн, що свідчить про те, що при розширенні кількості країн, які охоплені дослідженням, рівень їх Індексу відкритості бюджету перевищує рівень України.

В даному контексті необхідно звернути увагу на той факт, що досліджуючи даний індекс науковці та експерти використовують різні терміни, корелюючи їх з термінами «відкритість» та «прозорість», а саме: «бюджет», «бюджетний процес», «бюджетна система», «бюджетна політика» тощо. Враховуючи, що даний індекс як самостійну складову враховує показники нагляду (контролю, аудиту) з боку законодавчих органів та Вищих органів фінансового контролю, логічно використовувати термін «бюджетний менеджмент», оскільки ці процеси (моніторинг, нагляд, контроль та аудит) є, в першу чергу, складовими бюджетного менеджменту, а не бюджетної політики чи бюджетної системи.

Оцінюючи якість та повноту Звітів щодо Індексу відкритості бюджету, слід відзначити, що представлена в них інформація обмежує можливості для аналізу, зокрема:

1. Охоплено недостатню кількість країн, зокрема, майже в 2 рази менше, ніж рейтингом «Doing Business» (в Звіті 2018 року [22] охоплено 190 країн).

2. Країни в самому звіті не згруповані за географічною приналежністю, рівнем доходу тощо, що вимагає додаткових узагальнень за допомогою набору даних, які представлені на офіційному сайті, для того, щоб мати більш детальну інформацію. В

Звіті 2008 року рівень відкритості бюджету аналізувався у порівнянні з такими показниками як географічна приналежність, рівень доходу, залежність від зовнішньої допомоги, залежність від доходів від природних ресурсів, політична система, але інформація містила фрагментарні дані і була незначного обсягу. В Звіті за 2015 рік представлена лише інформація щодо таких показників в групах країн за Індексом відкритості бюджету (достатній, обмежений, мінімальний), як:

1) політичні індикатори:

- відсоткове співвідношення сильних / помірних демократій;
- відсоткове співвідношення слабких демократій / автократій;
- середній показник рівня прозорості за Міжнародним індексом корупції;
- середній показник свободи засобів масової інформації («репортери без кордонів»);

2) соціально-економічні показники:

- середній показник Індексу розвитку людського потенціалу;
- середній ВВП на душу населення;
- відсоток країн, які залежать від нафтових доходів.

Проведення міжнародних порівнянь розпочнемо із дослідження загального групування країн за розподілами, які пропонуються в Звіті за 2015 рік (табл. 2).

Профіль країн, які відносяться до груп з достатнім рівнем індексу відкритості бюджету (61-100 балів), різноманітний. По-перше, країни, які мають достатній рівень індексу (24 країни або 23,5% від усіх досліджених), як правило, мають порівняно високий рівень доходу, але це не означає, що існує обов'язковий зв'язок між низькими доходами та низьким рівнем індексу відкритості прозорості. Країни з високим рівнем доходу мають більше можливостей для досягнення більш високого рівня бюджетної прозорості, в той час як країни із низьким та середнім рівнями доходу можуть досягти більш високого рівня прозорості за умови застосування виважених політичних рішень в сфері бюджетного менеджменту. Це, наприклад, підтверджується показниками республік Малаві та Уганда, які мають низький рівень доходу, але, тим не менше, достатній рівень індексу відкритості бюджету, а також порівнянням показників різних країн: так, Бразилія має більш високий рівень прозорості, ніж Португалія, Мексика – більш високий, ніж Іспанія, Південна Африка – більш високий, ніж Великобританія. По-друге, в цій групі преважують країни, яким притаманний порівняно сильний демократичний устрій, які проводять прозорі вибори, а засоби масової інформації мають більшу свободу. Проведені дослідження показали, що рівень прозорості можливо залежить більше від теперішнього рівня демократії, аніж від того, наскільки довго країні притаманна демократична система. Зокрема, Південна Африка є відносно молодою країною, яка доволі швидко досягла високого рівня прозорості. По-третє, простежується порівняно тісний зв'язок між індексом прозорості країни та іншими інструментами забезпечення бюджетної прозорості: участь громадськості та ефективність формальних наглядових (контролюючих) органів.

76 країн або 76,5% мають недостатній рівень Індексу відкритості бюджету (0-60 балів). Серед них 44 країни мають в цілому задовільний рівень (41-60 балів) і саме до цієї групи включена Україна зі 46 балами. Країни цієї групи представляють певну бюджетну інформацію для громадськості, але вона залишається обмеженою в певних критичних аспектах. Ці країни мають приблизно рівне співвідношення демократичних та більш авторитарних режимів, мають більш обмежену свободу преси та сприймаються як країни з більш високим рівнем корупції, аніж країни з більш високим рівнем Індексу відкритості бюджету. Деякі країни цієї групи повинні були б мати більш відкриті системи бюджету, враховуючи рівень їх доходу, зокрема, Іспанія, Хорватія та Словаччина.

Таблиця 2 – Інформація щодо Індексу відкритості бюджету за 2015 рік

Рівень	Додатковий розподіл	Розподіл за балами	Кількість (питома вага) країн зі 102 досліджених	Фактичний розподіл за балами	Країни (за рівнем зниженням Індексу)
Достатній (sufficient)	Сумтєвий (extensive)	81-100	5 (4,9%)	81-88	Нова Зеландія, Швеція, Південна Африка, Норвегія, США
	Значний (substantial)	61-80	19 (18,6%)	62-77	Бразилія, Франція, Великобританія, Румунія, Перу, Росія, Італія, Німеччина, Чехія, Словенія, Грузія, Мексика, Болгарія, Південна Корея, Малаві, Португалія, Польща, Філіппіни, Уганда
Недостатній (unsufficient)	Задовільний (limited)	41-60	44 (43,1%)	41-59	Аргентина, Індонезія, Іспанія, Чилі, Колумбія, Словаччина, Бангладеш, Папуа-Нова Гвінея, Йорданія, Киргизстан, Коста-Ріка, Хорватія, Ель-Сальвадор, Сьєра- Леоне, Монголія, Гана, Казахстан, Азербайджан, Домініканська Республіка, Еквадор, Угорщина, Кенія, Сербія, Ботсвана, Малі, Нікарагуа, Гватемала, Намібія, Індія, Танзанія, Малайзія, Україна , Бенін, Туреччина, Камерун, Боснія та Герцеговина, Сенегал, Буркіна-Фасо, Пакистан, Гондурас, Таїланд, Туніс, Афганістан, Тімор- Лешті
	Мінімальний (minimal)	21-40	17 (16,7%)	24-39	Конго, Шрі-Ланка, Замбія, Мозамбік, Албанія, Марокко, Ліберія, Руанда, Македонія, Зімбабве, Тринідад і Тобаго, Ємен, Сан-Томе і Принсіпі, Ангола, Таджикистан, Непал, Нігерія
	Незначний або ніякий (Scant or None)	0-20	17 (16,7%)	0-19	Алжир, В'єтнам, Болівія, Нігер, Єгипет, Фіджі, Китай, Судан, Венесуела, Камбоджа, Чад, Екваторіальна Гвінея, Ірак, Ліван, М'янма, Катар, Саудівська Аравія

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звіту щодо Індексу відкритості бюджетів (Open Budget Index) за 2015 рік [28].

Разом з тим, країни з перехідною економікою також мають потенціал для прогресу в цій сфері. В 34 країнах (33,4% від усіх досліджених), де рівень індексу менше 40 балів, суспільство фактично отримує лише незначну кількість бюджетної інформації, а в деяких країнах доступ до неї взагалі закритий. Більшість країн цієї групи мають слабкі демократичні інститути або керуються авторитарними режимами, сприймаються як найбільш корумповані, а їх контрольні органи є слабкими або мають обмежений рівень ефективності.

Для більш детального порівняльного аналізу було проведено групування країн у вигляді матриць для встановлення взаємозв'язку рівнів Індексу відкритості бюджету та рівнів показників участі громадськості, нагляду з боку законодавчих органів та нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю (табл. 3).

Таблиця 3 – Розподіл країн за рівнями Індексу відкритості бюджету, показників участі громадськості, нагляду з боку законодавчих органів та нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю

Індекс відкритості бюджету та його розподіл	Розподіл			Разом
	Низький (0-40)	Обмежений (41-60)	Достатній (61-100)	
Показник участі громадськості				
Представляють мінімальну, незадовільну інформацію або взагалі не представляють ніякої інформації (0-40)	33	1	0	34
Представляють обмежену інформацію (41-60)	41 (в т.ч. Україна)	3	0	44
Представляють суттєву та детальну інформацію (61-100)	8	9	7	24
<i>Разом</i>	82	13	7	102
Показник нагляду з боку законодавчих органів				
Представляють мінімальну, незадовільну інформацію або взагалі не представляють ніякої інформації (0-40)	23	6	5	34
Представляють обмежену інформацію (41-60)	19	10	15 (в т.ч. Україна)	44
Представляють суттєву та детальну інформацію (61-100)	2	7	15	24
<i>Разом</i>	44	23	35	102
Показник нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю				
Представляють мінімальну, незадовільну інформацію або взагалі не представляють ніякої інформації (0-40)	13	13	8	34
Представляють обмежену інформацію (41-60)	1	15	28 (в т.ч. Україна)	44
Представляють суттєву та детальну інформацію (61-100)	0	2	22	24
<i>Разом</i>	14	30	58	102

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звіту щодо Індексу відкритості бюджетів (Open Budget Index) за 2015 рік [28].

Таке групування в Звіті зроблено лише для показника участі громадськості, але при його перерахунку були виявлені неточності, оскільки на рис. 5.1 Звіту за 2015 рік [28] не враховано В'єтнам і кількість країн становить 101, а не 102, відповідно по групі з обмеженою участю громадськості та низьким рівнем відкритості бюджету має бути 1 країна, а не 0.

Участь громадськості є необхідним доповненням прозорості бюджетної системи, але результати дослідження за 2015 рік показують, що обсяг розкриття бюджетної інформації, як правило, не супроводжуються представленням широких можливостей для громадськості щодо участі в бюджетному процесі. Наприклад, з 24 країн, які мають достатній рівень Індексу відкритості бюджету, лише сім відповідають адекватному (достатньому) рівню надання можливостей громадськості для участі бюджетному процесі та менеджменту. Даний показник для України оцінено лише в 23 бали зі 100 можливих. Групування країн за рівнями індексу відкритості бюджету та участі громадськості показує, що 82 країни (80,4%) мають низький рівень показника участі громадськості (0-40 балів), майже половина всіх країн (41 країна або 40,2%) формує групу, яка представляє обмежену інформацію щодо бюджету при низькому рівні участі громадськості, і саме до цієї групи входить і Україна. Майже всі країни, які характеризуються адекватним (7 країн) та обмеженим (9 з 13 країн) рівнем участі громадськості, представляють суттєву та детальну інформацію про бюджету, отже простежується чіткий прямий вплив участі громадськості на рівень індексу відкритості бюджету.

Нагляд та контроль з боку законодавчих органів та органів фінансового контролю, їх відкритість та прозорість є важливою складовою забезпечення прозорості бюджетної системи в цілому. Результати дослідження 2015 року свідчать про кращу ситуацію як для досліджуваних країн, так і для України в цій сфері. Зокрема, 15 країн, які мають достатній рівень відкритості бюджету, мають достатній (61-100 балів) рівень нагляду з боку законодавчих органів, а 22 країни, які мають достатній рівень відкритості бюджету, мають достатній рівень нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю. В цілому 35 країн мають достатній рівень нагляду з боку законодавчих органів і 58 країн – достатній рівень нагляду з боку органів фінансового контролю (аудиту). Групування країн за рівнями індексу відкритості бюджету та нагляду з боку законодавчих органів свідчить про більш рівномірний розподіл країн: 44 країни (43,1%) мають низький рівень нагляду з боку законодавчих органів, 23 країни (22,6%) – обмежений рівень, 35 країн (34,3%) – достатній рівень. Україна знаходиться в групі з 15 країн, які мають достатній рівень нагляду з боку законодавчих органів та представляють обмежену інформацію про бюджет. Групування країн за рівнями індексу відкритості бюджету та нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю свідчить, що більше половини країн (58 країн або 56,9%) мають достатній рівень нагляду, третина (30 країн або 29,4%) – обмежений рівень нагляду і лише 14 країн (13,7%) – низький рівень. Україна потрапила до групи з 28 країн, які мають достатній рівень нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю та представляють обмежену інформацію про бюджет. Майже відсутні країни, які б мали низький рівень нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю та високий рівень Індексу відкритості бюджету.

Як свідчать результати проведеного аналізу баланс складових (факторів) серед досліджуваних країн відсутній, дуже мало країн мають однакові за рівнем показники за всіма індексами. Лише 4 країни (Норвегія, Південна Африка, США та Бразилія) забезпечують достатній рівень (61-100 балів) по всім чотирьом показникам, але жодна з цих країн не досягла високого рівня (81-100 балів) по всім чотирьом показникам. Норвегія, США та Південна Африка мають показник участі громадськості на рівні 61-80 балів, а Бразилія має три показники (індекс відкритості бюджету, індекс участі громадськості та індекс нагляду з боку органу фінансового контролю) менше 80 балів.

В рейтингу «Doing Business 2018» [22] Україна додатково аналізується в групі країн «Східна Європа та Центральна Азія», яка охоплює 24 країни: Азербайджан, Албанія, Вірменія, Білорусь, Боснія и Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Косово, Литва, Македонія, Молдова, Румунія, Росія, Сан-Марино, Сербія, Таджикистан, Туреччина, Україна, Узбекистан, Чорногорія. В детальному наборі даних, які представлені на офіційному сайті Міжнародного бюджетного партнерства, є можливість виділити групи країн за такими регіонами: Східна Азія та Тихоокеанський регіон (14 країн або 13,7%), Східна Європа (14 країн або 13,7%), Центральна Азія (6 країн або 5,9%), Латинська Америка та Карибський басейн (16 країн або 15,7%), Середній Схід та Північна Африка (10 країн або 9,8%), Південна Азія (6 країн або 5,9%), Африка (27 країн або 26,5%), Західна Європа та США (9 країн або 8,8%). Враховуючи значно меншу кількість країн, охоплених Індексом відкритості бюджету, доцільно сформувати групу, яка б охоплювала країни Європи та Центральної Азії. Така група «Європа та Центральна Азія» включає 28 країн або 27,5% всіх охоплених дослідженням країн, а саме: Албанія, Азербайджан, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Великобританія, Грузія, Іспанія, Італія, Казахстан, Киргизстан, Македонія, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Росія, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Таджикистан, Туреччина, Україна, Угорщина, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція. Розподіл даних країн за балами представлений в табл. 4.

Таблиця 4 – Розподіл країн, включених до групи «Європа та Центральна Азія» за рівнями індексів

Розподіл за балами	Кількість країн за відповідним індексом та балами			
	Індекс відкритості бюджету	Індекс участі громадськості	Індекс нагляду з боку законодавчих органів	Індекс нагляду з боку органів фінансового контролю
81-100	2	0	5	11
61-80	12	1	9	14
41-60	11	8	8	3
21-40	3	14	5	0
0-20	0	5	1	0
Разом	28	28	28	28

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звіту щодо Індексу відкритості бюджетів (Open Budget Index) за 2015 рік [28].

Дана група країн включає 14 країн з достатнім рівнем Індексу відкритості бюджету, в т.ч. дві країни (Норвегія та Франція) мають індекс вище 80 балів – 94 та 91 бал, відповідно (рис. 1), 11 країн, в тому числі і Україна, мають Індекс відкритості бюджету в межах 41-60 бали, лише 3 країни (Албанія, Македонія та Таджикистан) мають недостатній, мінімальний рівень Індексу відкритості бюджету – 38, 35 та 25 балів, відповідно. Україна, маючи 46 балів, знаходиться на 23 місці в даній групі, випереджаючи лише Туреччину, Боснію і Герцеговину, Албанію, Македонію та Таджикистан.

З показником рівня залучення громадськості до бюджетного процесу (рис. 2) ситуація значно гірше, оскільки лише 1 країна (Норвегія) має достатній, але і не суттєвий рівень – 75 балів, 8 країн мають бали в межах від 41 до 60, а 19 країн – недостатній рівень, в тому числі незначний (майже нульовий) – 5 країн. Україна разом з такими країнами, як Боснія і Герцеговина та Німеччина, отримала 23 бали, і, відповідно знаходиться на 19-21 місці, випереджаючи Туреччину, Сербію, Азербайджан, Таджикистан, спанію, Албанію, Македонію.

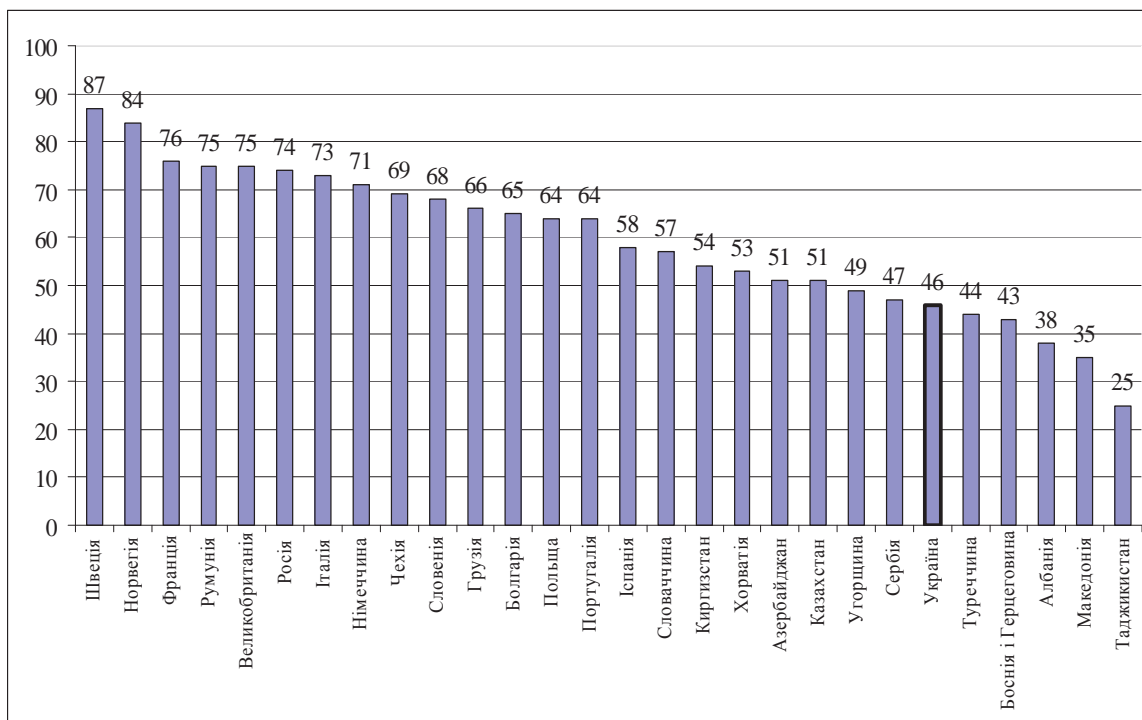

Рисунок 1 - Індекс відкритості бюджету країн, включених до групи «Європа та Центральна Азія»

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звіту щодо Індексу відкритості бюджетів (Open Budget Index) за 2015 рік [28].

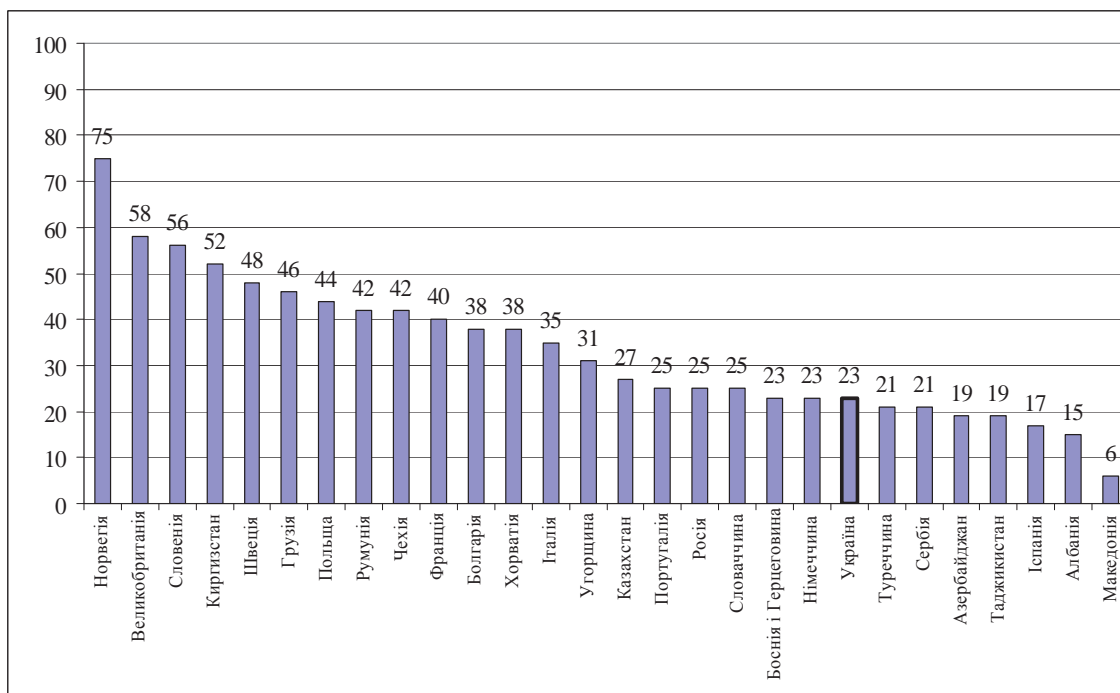

Рисунок 2 - Індекс участі громадськості по країнам, включеним до групи «Європа та Центральна Азія»

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звіту щодо Індексу відкритості бюджетів (Open Budget Index) за 2015 рік [28].

За рівнем нагляду з боку законодавчих органів (рис. 3) Україна знаходиться на 6-8 місці, отримавши 79 балів, як Італія та Росія. В досліджуваній групі 14 країн мають

достатній рівень даного показника, в тому числі 5 країн - суттєвий (більше 80 балів). Відповідно решта 14 країн мають недостатній рівень, в тому числі 8 країн – в межах від 41 до 60 балів, 5 країн – в межах від 21 до 40 балів, 1 країна (Туреччина) – менше 20 балів. Враховуючи в цілому високий рівень даного показника по досліджуваним країнам світу, слід відзначити його недостатній рівень по країнам Європи.

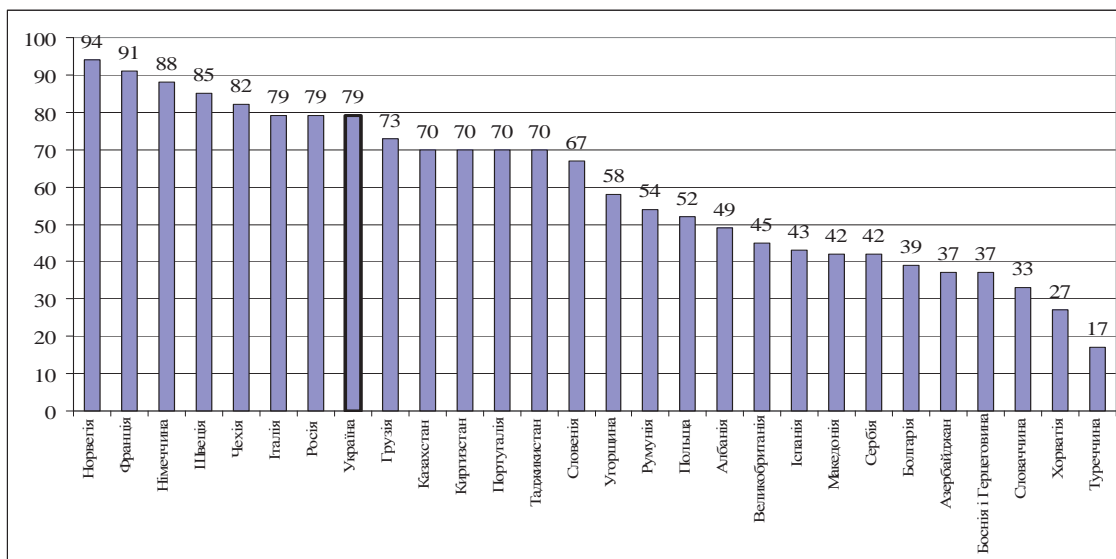

Рисунок 3 - Індекс нагляду з боку законодавчих органів по країнам, включеним до групи «Європа та Центральна Азія»

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звіту щодо Індeksu відкритості бюджетів (Open Budget Index) за 2015 рік [28].

Індекс нагляду з боку органів фінансового контролю (рис. 4) є високим для країн досліджуваної групи, оскільки жодна з країн не отримала менше 40 балів, 11 країн мають суттєвий рівень даного показника (81-100 балів), 14 країн – значний (61-80 балів) і 3 країни - задовільний (41-60 балів). Україна, отримавши 83 бали, ділить 13-17 місце з такими країнами, як Боснія і Герцеговина, Чехія, Угорщина та Словенія.

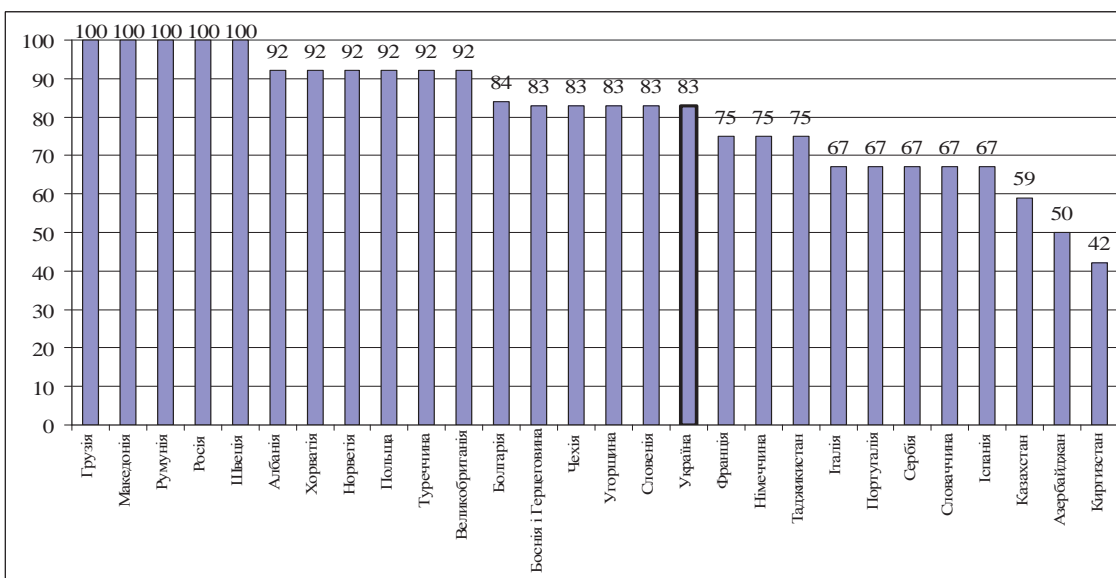

Рисунок 4 - Індекс нагляду з боку органів фінансового контролю по країнам, включеним до групи «Європа та Центральна Азія»

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звіту щодо Індeksu відкритості бюджетів (Open Budget Index) за 2015 рік [28].

Загальні рекомендації для всіх країн, які містяться в Звіті за 2015 рік [28], включають таке:

1. Публікувати більше інформації. Рекомендується збільшувати кількість опублікованих документів та підвищувати їх повноту.

2. Закріплювати успіхи щодо прозорості. Наголошується на необхідності збереження минулих досягнень та гарантуванні постійного зростання прозорості.

3. Надавати більше можливостей для участі громадськості. Пропонується використання таких заходів з метою отримання громадської думки щодо розробки та реалізації бюджету: відкриті парламентські слухання з питань бюджету, бюджетування за участю громадськості та аудит з боку суспільства.

4. Розширення можливостей нагляду. Наголошується на необхідності збільшення повноважень законодавчої влади та Вищих органів фінансового контролю з метою підвищення якості та надійності аналітичних досліджень та звітів.

5. Сприяння розвитку комплексних та підзвітних бюджетних систем. Акцентується на необхідності комплексного функціонування всієї системи бюджетної прозорості та підзвітності, оскільки в протилежному випадку стримуючі врівноважуючі сили не зможуть діяти.

В Звіті 2015 року для України [24] були запропоновані наступні заходи:

1) в сфері підвищення прозорості:

- розробляти та публікувати громадський бюджет та піврічний огляд;
- збільшити повноту бюджетної пропозиції виконавчої влади, представляючи інформацію щодо класифікації витрат на майбутні роки та за минулі роки;
- збільшити повноту річного звіту, представляючи порівняльну інформацію про заплановану та фактичну заборгованість і процентний дохід, а також порівняльну інформацію про заплановані та фактичні показники роботи;

2) підвищення участі громадськості:

- забезпечити інформування суспільства про цілі залучення громадськості до бюджетного процесу та представлення достатньої інформації для ефективної участі в ньому;
- провести слухання про бюджети певних міністерств, відомств та установ в законодавчому органі за участі представників громадськості;
- створити офіційні механізми, за допомогою яких громадськість зможе приймати участь в розробці Вищим органом фінансового контролю програм аудиту та безпосередньо в аудиторських дослідженнях;

3) покращення нагляду (контролю, аудиту):

- забезпечити погодження бюджетної пропозиції виконавчої влади законодавчим органом як мінімум за один місяць до початку бюджетного року;
- забезпечити проведення консультації із законодавчим органом перед витрачанням коштів з надзвичайних фондів, які не були передбачені прийнятим бюджетом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження підтверджує, що бюджетна прозорість, участь громадськості в бюджетному процесі та ефективні інститути формального контролю повинні працювати разом, щоб створити надійну систему бюджетної підзвітності. Без повної бюджетної інформації формальні інститути контролю та громадянське суспільство не здатні в повній мірі контролювати розробку та реалізацію бюджетної політики. Без адекватного доступу до формальних та неформальних засобів впливу на бюджет суспільство не зможе пропонувати уряду, тобто суб'єкту, який приймає рішення, власні пропозиції щодо бюджетної політики на основі повної інформації та з урахуванням національних пріоритетів. Без необхідних повноважень, сфери дії та ресурсів формальні контрольні та наглядові установи не зможуть ефективно виконувати свої функції в сфері забезпечення ефективності

акумуляції та витрачання державних фінансових ресурсів. Відсутність або нестача будь-якого з цих трьох основних елементів негативно впливає на функціонування всієї системи, зменшуючи ймовірність відображення в бюджетній політиці потреб та пріоритетів нації та збільшуючи можливості прояву корупції й неефективного управління державними коштами. Лише при наявності всіх цих компонентів бюджетний менеджмент буде ефективним. Тому враховуючи показники, які досліджуються в Звітах Міжнародного бюджетного партнерства, вважаємо доцільним використовувати назву Індекс відкритості бюджетного менеджменту, що точніше характеризує зміст оцінюваних процесів. Важливим є аналіз впливу якості бюджетного менеджменту на інші міжнародні індекси з метою виявлення їх взаємозв'язку та обґрунтування напрямів розвитку системи бюджетного менеджменту.

Результати порівняльного аналізу рейтингів країн світу за Індексом відкритості бюджету доводять, що на даному етапі підвищена увага має бути приділена саме участі громадськості, адже при низькому рівні даного показника досягти високого рівня відкритості бюджету не виявляється можливим, навіть сформувавши ефективну систему нагляду та контролю з боку законодавчих органів й органів державного фінансового контролю. Лише прозорості та відкритості даних недостатньо для покращення управління, а участь громадськості у формуванні бюджету має максимально збільшити позитивні результати. Необхідно також звернути увагу на той факт, що Міжнародне бюджетне партнерство оцінює діяльність саме центрального уряду, який в системі управління суспільними фінансами відіграє основну роль. Але на сучасному етапі значна роль належить місцевим органами влади та органам місцевого самоврядування, а в процесі залучення громадськості до процесів управління державними та місцевими фінансами місцеві органи мають значно більше можливостей, аніж центральний уряд. В 2017 році була презентована Методологія оцінки прозорості місцевих бюджетів [17], але подальші дослідження та розробки в цій сфері мають надзвичайну актуальність.

Список літератури

1. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті [Текст] / В.Л. Андрущенко – Львів: Каменяр, 2000. – 303 с.
2. Бак Н.А. Прозорість бюджетного процесу як фактор підвищення ефективності бюджетного менеджменту в Україні [Текст] / Н.А. Бак // Економіка: реалії часу. – 2014. – №1 (11). – С. 43–49.
3. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 8 липня 2010 р. № 2456-VI]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Волохов О.С. Прозорість бюджету як запорука розвитку демократії в Україні [Текст] / О.С. Волохов // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2013. – №6–2. – Т.1. – С. 96–100.
5. Гладченко Л. Прозорість державних фінансів як передумова ефективності державного управління [Текст] / Л. Гладченко // Ринок цінних паперів України. – 2011. – № 3–4. – С. 35–41.
6. Голинська О. Забезпечення участі громадян у бюджетному процесі засобами державного управління [Текст] / О. Голинська // Зб. наук. пр. «Ефективність державного управління». – 2008. – Вип. 16/17. – С. 305–315.
7. Дем'янюк А.В. Прозорість бюджету та участь громадськості у бюджетному процесі [Текст] / А.В. Дем'янюк // Економіка і суспільство. – 2016. – Випуск 6. – С. 317–320.
8. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монограф. [Текст] / В. Г. Дем'янишин – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
9. Державний бюджет і бюджетна стратегія в умовах економічних реформ [Текст] : у 4 т. Т. 2: Бюджетна стратегія і державний бюджет 2012: збалансованість, прозорість, реалістичність. – К., 2011. – 912 с.
10. Дяченко С.А. Підвищення прозорості процесу планування Державного бюджету України [Текст] / С.А. Дяченко, Є.М. Фетіщенко // Державне управління: теорія та практика. – 2016. – №2. – С. 45–56.
11. Зайчикова В.В. Принципи забезпечення ефективності та прозорості в органах місцевого

- самоврядування [Текст] / В.В. Зайчикова // Наукові праці НДФІ. – 2008. – Вип. 4. – С. 10–22.
12. Звіт «Міжнародні стандарти відкритості та прозорості громадських фінансів в законодавстві та практиці України. Спроба оцінки» [Електронний ресурс] / Марта Мацкевіч, Ельжбета Маліновська-Місьонг, Войцех Місьонг, Адам Недзельські, Марцін Томаляк. – Варшава, 2003. – 44 с. – Режим доступу: www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2003/2003_01/.../2003_01_ukr_2.pdf
 13. Іваницька О.М. Забезпечення прозорості державних фінансів і фінансової системи України [Текст] / О.М. Іваницька // Наукові праці НДФІ. – 2014. – №4(69). – С. 13–19.
 14. Кириленко О.П. Децентралізація бюджетної системи України в умовах формування відкритого суспільства [Текст] / О.П. Кириленко // Становлення доктрини фінансової системи України : монограф. / За ред. С.І. Юрія, О.М. Десятнюк. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – С. 11–20.
 15. Клімова С.М. Публічність управління фінансами держави як фактор розвитку демократичної соціальної держави [Електронний ресурс] / С.М. Клімова // Державне будівництво. – 2007. - №2. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/4/01.pdf>
 16. Луценко І.О. Забезпечення прозорості формування місцевих бюджетів [Текст] / І.О. Луценко // Чернігівський науковий часопис. Серія 1: Економіка і управління – 2015. – Вип. 1(6). – С. 66–70.
 17. Методологія оцінки прозорості місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://www.eef.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/metodologiya.pdf>
 18. Наконечна Ю. Відкритість та прозорість Державного а місцевих бюджетів в Україні [Текст] / Ю.Наконечна, Л. Демиденко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Економіка. – 2016. – №10 (187). – С. 20–27
 19. Радіонов Ю.Д. Прозорість бюджетної системи – гарантія її ефективності [Текст] / Ю.Д. Радіонов // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 14. – С. 14–21.
 20. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
 21. Тихомірова Є.Б. Транспарентність бюджету України: методики оціни Держдепартаменту США та Міжнародного бюджетного партнерства [Електронний ресурс] / Є.Б. Тихомірова // Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки : електронний збірник наукових праць / Ін-т між нар. відносин Київ. Нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2015. – №5. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2502
 22. Doing Business 2018. Reforming to Create Job. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB18-Report.pdf>
 23. Open Budget Initiative 2006. The International Budget Project. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.internationalbudget.org/publications/open-budget-survey-2006/>
 24. Open Budget Survey 2015. Ukraine. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/results-by-country/country-info/?country=ua>
 25. Open Budgets. Transform Lives. The Open Budget Survey 2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.internationalbudget.org/publications/open-budget-survey-2008/>
 26. Open Budgets. Transform Lives. The Open Budget Survey 2010. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.internationalbudget.org/publications/open-budget-survey-2010/>
 27. Open Budgets. Transform Lives. The Open Budget Survey 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.internationalbudget.org/publications/open-budget-survey-2012/>
 28. Open Budgets. Transform Lives. The Open Budget Survey 2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/downloads/>
 29. Open Budgets: the political economy of transparency, participation, and accountability [Текст] / Sanjeer Khagram, Archon Fung, and Paolo de Renzio, editors Brookings Institution Press, Washington, D.C., 2013. – 264 p.

References

1. Andrushchenko, V.L. (2000). *Finansova dumka Zakhodu v KhKh stolitti [Financial thought of the West in the twentieth century]*. Lviv: Kameniar [in Ukrainian].
2. Bak, N.A. (2014). Prozorist biudzhethnoho protsesu yak faktor pidvyshchennia efektyvnosti biudzhethnoho menedzhmentu v Ukraini [Transparency of Budget Process as a Factor for Increasing the Effectiveness of Budget Management in Ukraine]. *Ekonomika: realii chasu – Economy: Realities of Time, 1 (11)*, 43–49 [in Ukrainian].
3. Biudzhetni kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine]. (n.d.). zakon4.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].
4. Volokhov, O.S. (2013). Prozorist biudzhetu yak zaporuka rozvytku demokratii v Ukraini [Transparency of the budget as a guarantee of the development of democracy in Ukraine]. *Naukovyi visnyk*

- Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence, №6–2, 1, 96–100 [in Ukrainian].*
5. Hladchenko, L. (2011). Prozorist derzhavnykh finansiv yak peredumova efektyvnosti derzhavnoho upravlinnia [Transparency of public finances as a prerequisite for the effectiveness of public administration]. *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy – Securities Market of Ukraine, 3–4, 35–41 [in Ukrainian].*
 6. Holynska, O. (2008). Zabezpechennia uchasti hromadian u biudzhethomu protsesi zasobamy derzhavnoho upravlinnia [Ensuring Citizen Participation in the Budget Process through Public Administration]. *Zbirnyk naukovykh prats «Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia» – Collection of Scientific Proceedings "Efficiency of Public Administration", 16/17, 305–315 [in Ukrainian].*
 7. Dem'ianiuk, A.V. (2016). Prozorist biudzhetu ta uchast hromadskosti u biudzhethomu protsesi [Transparency of the budget and public participation in the budget process]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society, 6, 317–320 [in Ukrainian].*
 8. Demianyshyn, V.H. (2008). *Teoretychna kontseptualizatsiia i praktychna realizatsiia biudzhethoi doktryny Ukrainy [Theoretical conceptualization and practical implementation of the budget doctrine of Ukraine].* Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
 9. Derzhavnyi biudzheth i biudzhethna stratehiia v umovakh ekonomichnykh reform [State budget and budget strategy in the conditions of economic reforms]. (2011). *Biudzhethna stratehiia i derzhavnyi biudzheth 2012: zbalansovanist, prozorist, realistychnist - Budget strategy and state budget 2012: balance, transparency, realism.* (Vols.1-4). Kyiv [in Ukrainian].
 10. Diachenko, S.A., & Fetishchenko, E.M. (2016). Pidvyshchennia prozorosti protsesu planuvannia Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy [Increasing the transparency of the planning process of the State Budget of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka – Public Administration: Theory and Practice, 2, 45–56 [in Ukrainian].*
 11. Zaichykova, V.V. (2008). Pryntsypy zabezpechennia efektyvnosti ta prozorosti v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia [Principles for ensuring efficiency and transparency in local self-government bodies]. *Naukovi pratsi NDFI – Scientific works of NDFI, 4, 10-22 [in Ukrainian].*
 12. Matskievich, M., Malinovska-Misonh, El., Misonh, V., Niedzielski, & A., Tomaliak, M. (2003). Zvit «Mizhnarodni standarty vidkrytosti ta prozorosti hromadskykh finansiv zakonodavstvi ta praktytsi Ukrainy. Sproba otsinky» [Report "International Standards of Publicity and Transparency of Public Finances in Legislation and Practice of Ukraine. Attempt to evaluate"]. *ier.com.ua*. Retrieved from www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2003/2003_01/.../2003_01_ukr_2.pdf [in Ukrainian].
 13. Ivanytska, O.M. (2014). Zabezpechennia prozorosti derzhavnykh finansiv i finansovoi systemy Ukrainy [Ensuring transparency of public finances and the financial system of Ukraine]. *Naukovi pratsi NDFI – Scientific papers of NDFI, 4(69), 13–19 [in Ukrainian].*
 14. Kyrylenko, O.P. (2008). Decentralization of the budget system of Ukraine in the conditions of formation of an open society. S.I. Yuriy, & O.M. Desiatniuk. (Ed.) *The formation of the doctrine of the financial system of Ukraine.* Ternopil : Ekonomichna dumka.
 15. Klimova, S.M. (2007). Publichnist upravlinnia finansamy derzhavy yak faktor rozvytku demokratychnoi sotsialnoi derzhavy [Publicity of financial management of the state as a factor for the development of a democratic social state]. *Derzhavne budivnytstvo – State construction, 2.* Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/4/01.pdf> [in Ukrainian].
 16. Lutsenko, I.O. (2015). Zabezpechennia prozorosti formuvannia mistsevykh biudzhethiv [Ensuring Transparency in the Formation of Local Budgets]. *Chernihivskiy naukovyi chasopys. Serii 1: Ekonomika i upravlinnia – The Chernihiv Scientific Journal. Series 1: Economics and Management, 1 (6), 66-70 [in Ukrainian].*
 17. Metodolohiia otsinky prozorosti mistsevykh biudzhethiv [Methodology for assessing the transparency of local budgets] (2017). *eef.org.ua* Retrieved from <http://www.eef.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/metodologiya.pdf> [in Ukrainian].
 18. Nakonechna, Yu. & Demydenko, L. (2016). Vidkrytist ta prozorist Derzhavnoho a mistsevykh biudzhethiv v Ukraini [Openness and Transparency of the State and Local Budgets in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii Ekonomika – Bulletin of the Taras Shevchenko National Taras Shevchenko University. Series Economics, 10 (187), 20-27 [in Ukrainian].*
 19. Radionov, Yu.D. (2013). Prozorist biudzhethnoi systemy – harantii yii efektyvnosti [Transparency of Budget System - Guaranteeing Its Effectiveness]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience, 14. 14-21 [in Ukrainian].*
 20. Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina-2020» [The Strategy for Sustainable Development "Ukraine 2020"]. *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].
 21. Tykhomirova, Ye.B. (2015). Transparentnist biudzhetu Ukrainy: metodyky otsiny Derzhdepartamentu SShA ta Mizhnarodnoho biudzhethnoho partnerstva [Transparency of the Budget of Ukraine: US

- Department of State and International Budget Partnership Evaluation Methods] *Mizhnarodni vidnosyny. Seria: Politychni nauky : elektronnyi zbirnyk naukovykh prats - International Relations. Serya: Political Science: An electronic collection of scientific works*, 5. Retrieved from http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2502 [in Ukrainian].
22. Doing Business 2018. Reforming to Create Job. (2018). *doingbusiness.org* Retrieved from <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB18-Report.pdf> [in English].
 23. Open Budget Initiative 2006. The International Budget Project. (2006). *internationalbudget.org* Retrieved from <https://www.internationalbudget.org/publications/open-budget-survey-2006/> [in English].
 24. Open Budget Survey 2015. Ukraine. (2015). *internationalbudget.org*. Retrieved from <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/results-by-country/country-info/?country=ua> [in English].
 25. Open Budgets. Transform Lives. The Open Budget Survey. (2008). *internationalbudget.org*. Retrieved from <https://www.internationalbudget.org/publications/open-budget-survey-2008/> [in English].
 26. Open Budgets. Transform Lives. The Open Budget Survey. (2010). *internationalbudget.org*. Retrieved from <https://www.internationalbudget.org/publications/open-budget-survey-2010/> [in English].
 27. Open Budgets. Transform Lives. The Open Budget Survey. (2012). *internationalbudget.org*. Retrieved from <https://www.internationalbudget.org/publications/open-budget-survey-2012/> [in English].
 28. Open Budgets. Transform Lives. The Open Budget Survey. (2015). *internationalbudget.org*. Retrieved from <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/downloads/> [in English].
 29. Khagra, S., Fung, Ar., & Renzio, P. de (Eds.) (2013). *Open Budgets: the political economy of transparency, participation, and accountability*. Brookings Institution Press, Washington, D.C.

Oleksandr Gorbunov, People's Deputy of Ukraine, Chairperson of the subcommittee on state budget expenditures of the Verkhovna Rada of Ukraine Committee on Budget
Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The International Rating of Openness (Transparency) of the Budget "Open Budget Index": Ukraine in the Context of International Comparisons

The aim of the study is to conduct a comparative analysis of the place of Ukraine among other countries by the level of budget openness, to specify the disadvantages inherent in different groups of countries in order to justify the directions of increasing the efficiency and transparency of the budget process and budget management in Ukraine.

The methodology of calculating the Open Budget Index, which is calculated by the International Budget Partnership since 2006, is explored. Based on the analysis of the Reports of 2006, 2008, 2010, 2012, and 2015 years, the results of a comparative analysis of the position of Ukraine among the rest of the world by the level of openness (transparency) of the budget using the data of the Open Budget Index are presented. A grouping of countries was conducted using a matrix approach to establish the relationship between the levels of the Open Budget Index and the levels of public participation, oversight by legislature and oversight by the Supreme Audit Institution. Taking into account the number of countries covered by the Open Budget Index, a detailed analysis of the indicators of a group of 28 countries in Europe and Central Asia, covering 27.5% of all countries covered by the study, and which includes Ukraine, has been made.

Taking into account the indicators presented in the Report of the International Budget Partnership, in order to more accurately characterize the content of the evaluated processes, the feasibility of using the title "Index of Openness (Transparency) of Budget Management" is substantiated. The necessity of the analysis of the influence of the quality of budgetary management on other international indices has been substantiated in order to reveal their interrelation and to substantiate the directions of development of the system of budget management. The shortcomings inherent to various groups of countries of the world with the purpose of substantiation of directions of increase of efficiency and transparency of budgetary process and budget management in Ukraine are specified. The results of the comparative analysis show that more attention should be paid to public participation, since at a low level of this indicator it is not possible to reach a high level of Open Budget Index, even by creating an effective system of supervision and control by the legislature and Supreme Audit Institution.

budget, budgetary process, budget management, international rating, Open Budget Index

Одержано (Received) 20.10.2017

Прорецензовано (Reviewed) 12.12.2017

Прийнято до друку (Approved) 15.12.2017